

TASVIRIY SAN'AT VOSITALARI ORQALI BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING BADIY ESTETIK MAHORATINI SHAKLLANTIRISH

Annotatsiya. *Pedagogika fanining zamonaviy texnologik jarayonlari, ta'limning ijtimoiy-madaniy muhitini boshqarish tizimini takomillashtirish yangi asr mutaxassislarini tayyorlash masalalarini chuqur anglashni, ularning kasbiy sifatleri va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish mexanizmlarini aniqlashni taqozo etadi. Ta'lim va madaniyat jamiyatdagi o'qituvchi shaxsini murakkab ijtimoiy-madaniy vaziyatlarda erkin harakatlana oladigan, ta'lim jarayonlarida mas'uliyatli, mustaqil va kasbiy faoliyat yurita oladigan, insoniy-ijodiy faoliyatda o'z ijodiy salohiyatini faol ro'yobga chiqara oladigan ta'lim sohasining sub'ekti sifatida qaraydi. Tasviriy san'at vositasida o'qituvchilarning malakasini oshirish, uning umumiy, kasbiy, xususan, badiiy-estetik madaniyatini yuksaltirish zarurligi yaqqol ko'rinib turibdi.*

Kalit so'zlar: *Pedagogik kompetensiya, badiiy-estetik mahorat, ijodkorlik, estetik tarbiya, vizual tafakkur, ta'limda integratsiya, badiiy idrok, ijodiy kompetensiya.*

ФОРМИРОВАНИЕ ХУДОЖЕСТВЕННО-ЭСТЕТИЧЕСКИХ НАВЫКОВ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ СРЕДСТВАМИ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА

Аннотация. *Современные технологические процессы в педагогической науке, совершенствование системы управления социокультурной средой образования требуют глубокого осмысления вопросов подготовки специалистов нового века, выявления механизмов развития их профессиональных качеств и творческих способностей. Образование и культура рассматривают педагога в обществе как субъекта образовательной сферы, способного свободно действовать в сложных социокультурных ситуациях, ответственно, самостоятельно и профессионально действовать в образовательном процессе, активно реализовывать свой творческий потенциал в человеческой и творческой деятельности. Совершенно очевидна необходимость совершенствования мастерства педагогов средствами изобразительного искусства, повышения их общей, профессиональной и, в частности, художественно-эстетической культуры.*

Ключевые слова: *Педагогическая компетентность, художественно-эстетические умения, креативность, эстетическое воспитание, образное мышление, интеграция в образовании, художественное восприятие, творческая компетентность.*

DEVELOPMENT OF ARTISTIC AND AESTHETIC SKILLS OF FUTURE TEACHERS BY MEANS OF FINE ARTS

Annotation. *Modern technological processes in pedagogical science, improvement of the system of management of the socio-cultural environment of education require a deep understanding of the issues of training specialists of the new century, identifying mechanisms for the development of their professional qualities and creative abilities. Education and culture consider the teacher in society as a subject of the educational sphere, capable of acting freely in complex socio-cultural situations, to act responsibly, independently and professionally in the educational process, and to actively realize one's creative potential in human and creative activities. There is a clear need to improve the skills of teachers through the use of fine arts, to enhance their general, professional and, in particular, artistic and aesthetic culture.*

Keywords: *Pedagogical competence, artistic and aesthetic skills, creativity, aesthetic education, imaginative thinking, integration in education, artistic perception, creative competence.*

Bugungi globallashuv davrida ta'lim jarayonining asosiy vazifalaridan biri – estetik jihatdan yetuk, ijodkor, san'at qadriyatlarini anglaydigan va ularni yosh avlodga yetkazishga qodir pedagog kadrlarni tayyorlashdir. Ayniqsa, tasviriy san'at ta'limi bo'lajak o'qituvchilarning dunyoqarashi, didi, idroki va ijodiy tafakkurini shakllantirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Shu bois pedagog kadrlar tayyorlanadigan oliy ta'lim muassasalarida san'at vositalaridan puxta foydalanish alohida ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi. Badiiy-estetik mahorat — bu shaxsning san'atga bo'lgan estetik munosabati, uni idrok qilish qobiliyati, san'at orqali o'zini ifoda etish, ijodiy fikrlash darajasi va san'at asarlarini tahlil qila olish ko'nikmalari majmuasidir. Bu mahorat nafaqat san'atkor, balki pedagog uchun ham juda muhim. Chunki o'qituvchi estetik mezonlarni bilmasdan turib yosh avlodga to'g'ri tarbiya bera olmaydi. Tasviriy san'at insonning ruhiy olamiga bevosita ta'sir etuvchi, undagi go'zallikni idrok qilish, voqelikni badiiy talqin qilish, ijodiy fikrlash va estetik didni shakllantirishga xizmat qiluvchi muhim ma'naviy vositadir. Ayniqsa ta'lim jarayonida tasviriy san'at vositalaridan foydalanish o'quvchi va bo'lajak o'qituvchilarning badiiy-estetik madaniyatini yuksaltirishda muhim ahamiyatga ega.

Zamonaviy ta'lim muassasasida biz o'qituvchilarning malakasini oshirishga shaxsni jahon madaniyati qadriyatlari va o'z xalqlari madaniyati bilan tanishtirish asosida badiiy-estetik takomillashtirish, ma'naviyatlash jarayoni sifatida qaraymiz. Ilmiy asoslardan kelib chiqqan holda, bo'lajak mutaxassisning badiiy-estetik xususiyatlarini shakllantirish quyidagilarga ta'riflanadi: tasviriy san'at asoslarini o'zlashtirish nuqtai nazaridan jahon va mahalliy madaniyat yutuqlarini o'zlashtirish, o'qitish va tarbiyalashning maxsus tashkil etilgan jarayoni: badiiy qiziqishlar, didlar, moyillik, ma'naviy ehtiyojlar, qobiliyat va ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan: maktab o'quvchilari va rassomlar bilan o'quv tadbirlarini o'tkazish, tasviriy san'at olamida motivatsion va qadriyat yo'nalishlarini shakllantirish, tasviriy san'atning eng yaxshi namunalarini tushunish va "obyektivlashtirish" ga ongli intilish, rassomlik, dizayn, arxitektura sohasida bo'lajak o'qituvchi shaxsining badiiy va ijodiy salohiyatini rivojlantirish, badiiy-estetik sohada o'zini o'zi anglash uchun sharoit yaratish, fazoviy fikrlash, hissiy va xayoliy idrok etish madaniyatini rivojlantirish, o'qituvchi va talaba" o'rtasidagi o'zaro munosabatlarda dialogik muloqot madaniyatini rivojlantirish, tasviriy san'at asarlarini talqin qilish bo'yicha kasbiy ko'nikmalarni rivojlantirish, maktabning ta'lim sohasida tashkilotchilik qobiliyatini rivojlantirish, tasviriy san'atning kontseptual apparati va professional nutq madaniyati asoslarini shakllantirish. Zamonaviy maktab oldida turgan vazifalar qatorida tadqiqotimiz uchun asosiylari quyidagilardan iborat: zamonaviy bilimlarga ega bo'lgan pedagog kadrlar tayyorlash sifatini oshirish, psixologik-pedagogik ta'limda amaliy ishlar uchun ko'nikma va malakalar majmuasi, amaliyotning mazmunli xususiyatini takomillashtirish, axloq, estetika va estetik siklning boshqa fanlarini o'qitishni kengaytirish. Shu munosabat bilan, T.D.Suslovaning o'quv materialini ishlab chiqishda qo'llaniladigan "O'qituvchining badiiy-estetik madaniyati" kursi o'qituvchining badiiy va ijodiy qobiliyatlarini, hissiy-emotsional sohasini, badiiy didini, san'at asarlarini, ona tabiatining go'zalligi va boyligini to'g'ri tushunish va qadrlash qobiliyatini rivojlantirish zarurligiga qaratilgan. Binobarin, o'quv fanlaridan (tarix, adabiyot, musiqa, rasm, estetika) to'g'ri foydalanish katta bilim va tarbiyaviy ahamiyatga ega. Maktab o'quvchilarini estetik va badiiy tarbiyalashda qo'llaniladigan maktab o'quv jarayonini maksimal darajada faollashtirish talablari san'at asarlarining badiiy rasmlarini idrok etishda ko'nikma va ko'nikmalarni rivojlantirish, ko'rinadigan narsalarni idrok etish va san'at bilan aloqa qilishda estetik tajribaga bo'lgan ehtiyojni rivojlantirish muammolarini hal qilishni anglatadi. Badiiy-estetik ta'lim mazmuni va metodikasining o'ziga xos muammolarini hal etishda bo'lajak o'qituvchilarning badiiy, jumladan, naqqoshlik san'ati vositasida rivojlanish darajasini oshirish talablari ilgari suriladi. Bu o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligini oshirish muammosi, maktab o'quvchilarida tasviriy san'at asarlarini idrok etish madaniyatini tarbiyalash qobiliyati bilan bog'liq bo'lib, bu asosiy bo'lmagan fan bilan izohlanadi va bu fan bo'yicha

o'qitish ko'p narsani orzu qiladi. Tasviriy san'at darslari o'qitilmagan yoki boshqa fanlar bilan almashtirilgan shahar va qishloq maktablari ko'p. Shuning uchun tasviriy san'at vositasida maktab o'quvchilarini badiiy-estetik tarbiyalashga o'qituvchilarni tayyorlash muammosiga yetarlicha e'tibor berilmagani uchun o'quv materiali o'zlashtirilmay qolmoqda. Bizning fikrimizcha, assotsiativ-majoziy va mantiqiy fikrlash, inson faoliyatining turli sohalaridan ma'lumot olish orqali ma'naviy ehtiyojlarni, hissiy madaniyatni, san'atning turli turlariga ishtiyoqni shakllantirishga hissa qo'shadigan tasviriy san'at vositasida har qanday ixtisoslik o'qituvchisining badiiy-estetik tarbiyasini takomillashtirishning ushbu muammosini izlash va hal qilish yo'llarini izlash kerak. Tasviriy san'atni anglash orqali bo'lajak o'qituvchining badiiy-estetik ko'nikmalarini shakllantirish muammosini o'rganish har qanday mutaxassislik (matematika, fizika, biologiya, iqtisod va boshqalar) o'qituvchisining badiiy bilimli, madaniyatli shaxsni shakllantirish jarayoni sifatida qaraymiz. Tasviriy san'at fanini o'rganishdan olingan bilimlar o'qituvchining o'zini-o'zi bilishi, o'zini-o'zi tasdiqlashi, tarbiyachi sifatida o'zini-o'zi takomillashtirish jarayonlariga turtki beradi. Oxir oqibat, bu jarayon uning mavqeini oshirishga va badiiy-estetik mazmundagi harakatlarni muvofiqlashtirishga qaratilgan. Oliy pedagogika maktabida mutaxassisni badiiy-estetik tayyorlash muammolarini hal etishda quyidagilarga yo'naltirilgan bo'lishi kerak: bo'lajak o'qituvchining qimmatli estetik va ma'naviy kamoloti, uning intellektual sifatleri, hissiy madaniyatini rivojlantirish, san'at turlaridan mustaqil tizimli foydalanish ehtiyojlari va motivlarini shakllantirish, insonparvarlik munosabatlarini o'rnatish, talabalar bilan muloqot madaniyati, maxsus bilim va ko'nikmalarni ijodiy qo'llash usullari bo'yicha tajriba orttirish, yuqori darajadagi aqliy operatsiyalar, aqliy faoliyat va kognitiv mustaqillikni shakllantirish. Shunday qilib, bo'lajak o'qituvchilarning tasviriy san'at vositasida badiiy-estetik mahoratini rivojlantirish muammosining dolzarbligi mutaxassislar tayyorlashda san'at tarixi fanlariga munosabatni qayta ko'rib chiqish zarurati bilan bog'liq.

Tasviriy san'at vositalari bo'lajak o'qituvchilarning badiiy-estetik mahoratini shakllantirishda eng samarali pedagogik vositalardan biridir. San'at bilan tizimli shug'ullanish nafaqat ijodiy tafakkurni, balki umumiy madaniyatni, estetik dunyoqarashni, go'zallikni anglash qobiliyatini ham yuksaltiradi. Shu bois oliy ta'lim jarayonida tasviriy san'at fanini modernizatsiya qilish, zamonaviy pedagogik texnologiyalar va interfaol usullarni keng qo'llash muhim hisoblanadi. Estetik jihatdan yetuk bo'lajak o'qituvchi esa o'z navbatida kelajak avlodning didi, san'atga bo'lgan munosabati va badiiy madaniyatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Azimov, S. (2024). "Umumta'lim maktablarida tasviriy san'at va uning maqsadi va vazifalari. " Педагогическая акмеология" международный научно-методический журнал, 16(8).
2. Mamurova, D. I. Maktabtasviriy san'at darslarida o'quvchilarning kompozitsion fikrlash qobiliyatlarini shakllantirish metodikasi; Journal of Innovation, Creativity and Art (ISSN: 2181-4287) Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi(122-126)
3. Азимов, Санжар Самадович. "Психологические аспекты формирования профессионального мастерства будущих учителей American journal of education and learning ISSN: 2996-5128 (online) | ResearchBib (IF) = 9.918 IMPACT FACTOR Volume-3| Issue-3| 2025 Published: |30-03-2025| 64 изобразительного искусства." Вестник науки и образования 21-2 (99) (2020): 105-108.